

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

Изх. № 034/31.01.2020 г.

ДО
ЦВЕТА КАРАЯНЧЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ
НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

АННА АЛЕКСАНДРОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ
ПАРЛАМЕНТАРНА КОМИСИЯ ПО
ПРАВНИТЕ ВЪПРОСИ

СЛАВЧО АТАНАСОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ
ПАРЛАМЕНТАРНА КОМИСИЯ ПО
ВЪПРОСИТЕ НА ДЕЦАТА, МЛАДЕЖТА И
СПОРТА

Относно: *Позиция на Национална мрежа за децата по законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс от 31.01.2020, касаещ предложения за приравняване на наказанията на непълнолетни и пълнолетни*

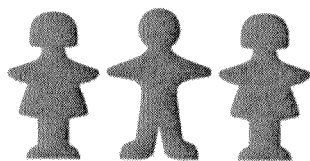
Уважаема г-жо Караянчева,

Уважаема г-жо Александрова,

Уважаеми г-н Атанасов,

Наред с активно течащата в общественото пространство дискусия за насилието върху и между деца, на 31.01.2020 в Народното събрание беше внесен Законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс от 31.01.2020, в който се предлага приравняване на наказанията на непълнолетни и пълнолетни лица.

Ние от Национална мрежа за децата бихме искали да обърнем внимание върху категоричното несъответствие на това предложение с разбирането за правосъдие, а не възмездие, както и с ангажимента на България, поет в редица международни и национални документи като

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

Конвенцията на ООН за закрила на детето и приетата от Министерски съвет още през 2011 Концепция за държавна политика в областта на правосъдието за детето и Пътна карта за изпълнение.

Категорично не сме съгласни с мотивите към предложените промени и тяхното „възпитателно и предупредително“ действие, които по никакъв начин не могат да компенсират липсата на реално работещи превантивни мерки. Огромна част от децата в конфликт със закона са преди всичко деца в риск, за които не се полагат грижи, които имат трудна семейна ситуация и за които системата за закрила на детето не е успяла да се погрижи и да компенсира този факт. Въвеждането на утежнени наказания по никакъв начин не въздейства на причините, по които децата достигат до ситуация на конфликт със закона.

Напомняме, че въпреки личния ангажимент на Премиера Бойко Борисов за реформа в детското правосъдие още през 2009 година, повече от десет години по-късно, тя остава само в сферата на обещанията, а това, заедно със спешната нужда от реформа в системата за закрила на детето, е основната предпоставка за поява на случаи като този от с. Галиче, провокирал внасянето на ЗИД на НК.

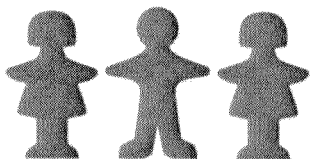
Също така, бихме искали категорично да подчертаем, че това предложение за промяна, дори да бъде прието, няма да се приложи към случая, който го е провокирал, тъй като спрямо него ще се приложи сега действащия закон.

Призоваваме ви да обърнете вниманието си към нерешените с години проблеми на системите за детско правосъдие и закрила на детето, които водят до подобни случаи.

С уважение,

Георги Богданов,
Изпълнителен директор
Национална мрежа за децата

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

Становище на Национална мрежа за децата по законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс от 31.01.2020г.

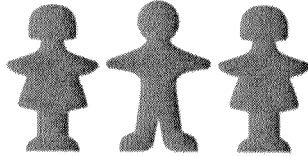
Във връзка с последния случай на убито 18-годишно момиче от предполагаем 17-годишен непълнолетен извършител, ние, от Национална мрежа за децата, изказваме съболезнования и изразяваме своята съпричастност към огромната мъка и загуба на пострадалото семейство и близки и заявяваме, че трагедии като тези трябва да бъдат недопустими за обществото ни.

Категорично не подкрепяме законодателната инициатива на народния представител Маноил Манев и група народни представители, внесена на 31.01.2020 г., за изменение и допълнение на Наказателния кодекс и конкретното предложение за отпадане на редуцията по чл. 63 от Наказателния кодекс¹ по отношение на навършили 16-годишни непълнолетни, извършили тежко престъпление против личността, при преценка на съда, че целите на наказателната репресия не могат да бъдат постигнати и за увеличаване на наказанията на непълнолетни с горна граница до двадесет години. Видно е, че въпросните законодателни предложения са в отговор на общественото притеснение, повдигнато от случая в с. Галиче., но силно вярваме, че законодателни промени не бива да се инициират въз основа на единични случаи и в отговор на обществено недоволство, а след системен и задълбочен анализ на законодателството, практиката и обществените отношения, изготвен от юристи, специалисти в тематиката и след обсъждане в комисия към НС, към която да са включени и авторитетни професионалисти от академичното общество, както и представители на НПО сектора. Намираме за крайно притеснителни възгласите за мъст относно непълнолетните извършители и желанието на обществото и властите да бъдат наказани не само с цялата строгост на закона, но и с по-тежки наказания, несъдържащи се в настоящата правната уредба спрямо наказателноправния статут на непълнолетните.²

¹ Чл. 63. (1) За непълнолетните предвидените в особената част на този кодекс наказания се заменят: 1. (доп. - ДВ, бр. 50 от 1995 г., изм., бр. 153 от 1998 г.) доживотният затвор без замяна и доживотният затвор - с лишаване от свобода от три до десет години; 2. лишаването от свобода за повече от десет години - с лишаване от свобода до пет години; 3. лишаването от свобода за повече от пет години - с лишаване от свобода до три години; 4. лишаването от свобода до пет години включително - с лишаване от свобода до две години, но не повече от предвиденото от закона; 5. (изм. - ДВ, бр. 92 от 2002 г., в сила от 1.01.2005 г. - изм., бр. 26 от 2004 г., в сила от 1.01.2004 г., бр. 103 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г., изм., бр. 75 от 2006 г., в сила от 13.10.2006 г.) глобата - с обществено порицание; б. (нова - ДВ, бр. 92 от 2002 г., в сила от 1.01.2005 г. - изм., бр. 26 от 2004 г., в сила от 1.01.2004 г.) пробацията за ненавършилите 16-годишна възраст непълнолетни - с обществено порицание.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г.) На непълнолетните, навършили шестнадесетгодишна възраст, предвидените в особената част на този кодекс наказания се заменят: 1. (доп. - ДВ, бр. 50 от 1995 г., изм., бр. 153 от 1998 г.) доживотният затвор без замяна, доживотният затвор и лишаването от свобода за повече от петнадесет години - с лишаване от свобода от пет до дванадесет години; 2. лишаването от свобода за повече от десет години - с лишаване от свобода от две до осем години. (3) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г.) В пределите по предходните алинеи съдът определя наказанието съобразно с правилата на глава пета.

² „На срещата премиерът възложи на мен като народен представител и на колегите от парламентарната група по възможно най-кратки срокове с дебат бърз и комуникация с Прокуратурата да изготвим текст, който да махне всичко това. Някои, които извършва тежко престъпление срещу личността, да знае, че по определение, защото е между 16 и 18 години ще му се размине, ще му бъде намалена присъда. Идеята, която вече знаете и познавате, е да няма предварително гаранция за редукция на престъплението за непълнолетни, извършили престъпление срещу личността, да приключи“, Маноил Манев, депутат <http://m.focus-news.net/?action=news&id=2739445>

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

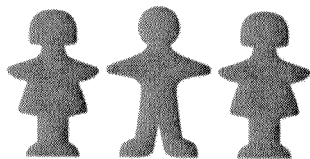
Ангажиментът за реформа в детското правосъдие беше категорично поет лично от страна на **Министър-председателя Бойко Борисов** още през 2009 година, когато Национална мрежа за децата представи доклада „20 мнения за 20 нерешени въпроса“, който ясно посочва като един от най-сериозните проблеми липсата на система за детско правосъдие и действието на Закона за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни, който е неефективен по отношение на разпознаването на децата с проблемно поведение и децата в конфликт със закона като деца в риск и не предвижда адекватни мерки за подкрепа, които да предотвратят включително изключително сериозни престъпления като случая в Галиче. След поемането на този ангажимент и Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето през 2011 г. и Пътната карта за нейното изпълнение от страна на държавата през 2013 г., ние от Национална мрежа за децата, многократно сме заявявали, че детското правосъдие следва да бъде един от приоритетите на Министерство на правосъдието³. За съжаление, за изминалите повече от десет години, този ангажимент остава само в сферата на обещаното. За реформа в детското правосъдие започна да се говори преди около 15 години и според нас осъществяването ѝ е крайно необходимо, с оглед гарантиране правата на децата и осигуряване на координация със системата за закрила.⁴

Обръщаме внимание, че в наказателноправната наука е прието, че наказанието осъществява три цели, които могат да се открият в чл. 36 от Наказателния кодекс - да се поправи и превъзпита осъденият към спазване законите и добрите нрави, да се въздейства предупредително върху него т.н. индивидуална превенция и да му се отнеме възможността да върши други престъпления, както и да се въздейства възпитателно и предупредително върху другите членове на обществото т.н. генерална превенция. Още повече, **що се отнася до непълнолетни извършители, законът е въвел специални цели в чл. 60 НК – те да бъдат превъзпитани и подготвени за общественополезен труд.** Наказателноправната наука отдавна е изоставила идеята за наказанието като възмездие, поради което и такава цел не се съдържа в закона. Следвайки общественото недоволство с идея единствено да се постигне мъст, ние бихме отстъпили от тези основополагащи положения в наказателното право.

В контекста на детското правосъдие, в държавите, в които е поставен фокус върху неговото развитие, протичат процеси на създаване на специални съдилища, на олекотяване на наказанията и застъпване на идеята, че прилагането на наказателна репресия е крайна мярка, заедно с въвеждане на система от заместващи алтернативни мерки. Световната

³ <https://nmd.bg/%d0%bd%d0%b0%d1%86%d0%b8%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d0%bd%d0%b0-%d0%bc%d1%80%d0%b5%d0%b6%d0%b0-%d0%b7%d0%b0-%d0%b4%d0%b5%d1%86%d0%b0%d1%82%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%bb%d0%be%d0%b6%d0%b8-%d0%b4/>

⁴ <http://nmd.bg/natsionalna-mrezha-za-detsata-izrazi-stanovishte-otnosno-proekt-na-zakon-za-otklonyavane-i-nalagane-na-vazpitatelni-merki-i-promeni-v-nakazatelniya-koдекс/>

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

тенденция генерално е в посока възстановително правосъдие, като най-добрият интерес на детето спрямо Конвенцията за правата на детето е основен принцип.

В допълнение, във връзка с чл. 37а) от Конвенцията на ООН за правата на детето, България е поела международен ангажимент да осигури, че никое дете няма да бъде подлагано на изтезания или друго жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание, като по силата на Конвенцията е приела, че нито смъртно наказание, нито доживотен затвор без възможност за освобождаване няма да се налагат за нарушения, извършени от лица под 18-годишна възраст. В този смисъл, законодателно предложение в насока за възможност на непълнолетно дете да бъде наказвано с най-тежкото наказание в държавата ни, а именно – доживотен затвор без право на замяна, е в пряко противоречие с международните ни задължения.

Въпреки нуждата от реформа, ние оценяваме постиженията на наказателноправната наука и развиването на темата за наказателноправния статут на малолетни и непълнолетни досега и смятаме, че не бива да се отстъпва от постигнатото към момента. Законодателната идея за замяна на най-тежкото съществуващо в правната уредба наказание с по-леко за непълнолетни извършители е исторически издържана - след проучване на отменения Наказателен кодекс от 1951 г се оказва, че идеята за замяна на наказанията не е била чужда на законодателя и към онзи момент, като дори в чл. 44 от НК -51 г. за непълнолетни извършители се е предвиждала замяна на смъртното наказание с лишаване от свобода до 10 години.⁵ а откакто в правната ни уредба смъртното наказание е отменено и е въведен доживотен затвор без право на замяна, линията на законодателна логика е продължила и последователно е определила за непълнолетни наказанията да бъде заменено с лишаване от свобода до 12 г. Напомняме, че настоящото предложение за изменение и допълнение на НК съдържа възможност за замяна, стигаща до 20 г. В заключение, изменяйки по предложения в общественото пространство начин чл.63 от НК, българският законодател би се върнал в развитието си години назад не само преди 1968, когато разпоредбата е била въведена с приемането на настоящия Наказателен кодекс, а и дори преди 1951, когато е бил приет

⁵ Чл. 44. За а непълнолетните предвидените в закона наказания се заменят:

1) смъртното наказание - с лишаване от свобода от 1 до 10 години.

2) (изм. - Изв., бр. 12 от 1956 г.) лишаването от свобода за повече от 10 години - с лишаване от свобода до 5 години.

3) (изм. - Изв., бр. 12 от 1956 г.) лишаването от свобода до 10 години включително - с лишаване от свобода до 2 години.

4) поправителният труд и глобата - с обществено порицание.

Наказанията конфискация и лишаване от права по чл. 28 не се налагат. -

НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС ОТ 1951 Г.

Обн. ДВ. бр.13 от 13 Февруари 1951г., попр. ДВ. бр.16 от 23 Февруари 1951г., изм. ДВ. бр.13 от 13 Февруари 1953г., попр. ДВ.

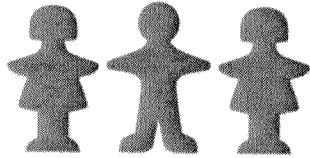
бр.14 от 17 Февруари 1953г., изм. ДВ. бр.89 от 6 Ноември 1953г., изм. ДВ. бр.90 от 10 Ноември 1953г., изм. ДВ. бр.12 от 10

Февруари 1956г., попр. ДВ. бр.16 от 24 Февруари 1956г., изм. ДВ. бр.91 от 13 Ноември 1956г., изм. ДВ. бр.13 от 14 Февруари

1958г., изм. ДВ. бр.90 от 11 Ноември 1958г., изм. ДВ. бр.22 от 17 Март 1959г., изм. ДВ. бр.52 от 30 Юни 1959г., изм. ДВ. бр.98 от

17 Декември 1963г., изм. ДВ. бр.48 от 19 Юни 1964г., изм. ДВ. бр.51 от 1 Юли 1966г., отм. ДВ. бр.26 от 2 Април 1968г.

Отменен с чл. 420, т. 1 от преходните разпоредби на Наказателния кодекс - ДВ, бр. 26 от 2 април 1968 г., в сила от 1 май 1968 г.

НАЦИОНАЛНА МРЕЖА ЗА ДЕЦАТА

предишния действащ на територията ни НК и би постановил изключително тежки спрямо историческото развитие на пеналистиката в България наказания за непълнолетни.

В допълнение, разграничаването на степента на развитие и осъзнаването на извършеното деяние, което власт-имащите апелират да бъде въведено, всъщност вече съществува, като в многократно споменатия член 63 от НК замяната на наказания е диференцирана спрямо възрастта – над и под 16 г, като за децата над 16 г се прилагат вече коментираните наказания, а за тези под 16г. горната граница за наложено наказание е десет години. Още повече, **преценка на способността да разбира свойството и значението на деянието и да ръководи постъпките си при непълнолетно лице е въведено като условие за неговата наказателна отговорност** в чл. 31 ал. 2 НК, като тя се извършва чрез експертиза, така че идеята зад предложението не представлява новост за нашето законодателство.

На последно място, бихме искали да напомним, че **основополагащо в наказателноправната наука е принципното положение, че за всяко престъпление се прилага законът, който е бил в сила по време на неговото извършване** (чл. 2 ал. 1 НК), като ако до влизане на присъдата в сила последват различни закони, единствено може да се прилага по-благоприятен закон (чл.2, ал.2 НК). Ако настоящата законодателна инициатива бъде приета и влезе в сила, тя би била утежняваща за непълнолетния извършител и по правилата на Наказателното право не може да бъде приложена спрямо него. Това означава, че **дори законодателят да приеме разрешение в полза на допълнително диференциране или отмяна на замяната на наказания спрямо непълнолетни в определени случаи, то то отново не би се отнесло към индивидуализиране на наказанието на въпросния непълнолетен извършител**. В този контекст причината, поради която групата народни представители прибързано и спешно настоява за внасяне на предложения за изменения, които ще повлияят върху всички децата на България заради един конкретен случай, е несъстоятелна и **предложението остава безпредметно**.

Национална мрежа за децата е обединение на 149 неправителствени организации, които работят с деца и семейства в цялата страна. Насърчаването, защитата и спазването на правата на детето са част от ключовите принципи, които ни обединяват. Ние вярваме, че всички политики и практики, които засягат пряко или косвено децата, следва да се изготвят, прилагат и наблюдават, като се взема предвид принципът за висшия интерес на децата и с активното участие на самите деца и младежи. Годишно, организациите членове на Национална мрежа за децата подкрепят над 74 000 деца и 15 000 семейства.

31 януари 2020г.

Национална мрежа за децата